

30. A szerző köszönetet mond Mészáros István és Jáki László tanár uraknak is, hogy szakmai tanácsaikkal segítették korábban megjelent kismonográfiája megírását és Schneider Ferenc tanár úrnak, hogy segített a könyv megjelenésében Gyulán. A tanulmány szerzője Gyulay Endre püspök úr segítségét is köszöni.
31. Az olvasó figyelmébe ajánljuk még a következő tanulmányt: Varga István–Oláh János–Csillik László: A neveléstudományi tanszék (története). In: A szegedi tanárképző főiskola 1873–1988. Szerk.: dr. Békési Imre egyetemi tanár, elnök. Szeged, Hungaria, 1999. 115-136. p.

VASS ISTVÁN
középfiskolai tanár
Orbán Balázs Gimnázium
Székelykeresztúr

Szabadidős tevékenység, jövőkép

– EGY KÖZÉPISKOLAI FELMÉRÉS KÖVETKEZTETÉSEI –

Az egyes osztályok adatainak összesítése lehetőséget nyújtott arra, hogy rangsoroljuk a tanulók *szabadidős tevékenységeit*. A vizsgált osztályok tanulói 23 különböző tevékenységi formát említenek meg, ezek közül a leggyakoribbak a következők: sportolás, olvasás, tévénézés, séták, kirándulások, zenehallgatás, szórakozás, pihenés, fizikai munka és végül a számítógépezés. Amint az erről szóló táblázatból is kiderül, a leggyakrabban említett tevékenység, a sportolás (labdajátékok: futball, kosárlabda, kerékpározás) a tanulók 62%-ánál említődik meg. Az ezt követő olvasást a megkérdezettek 53%-a jegyzi be. Eltérések azért osztály és osztály között vannak, mert pl. míg a XII T tanulóinak 65%-a említi az olvasást kedvelt szabadidős tevékenységének, addig a XII C-ben ez az opció csupán 41%-os. A pozitív példaként említett XII T-ben viszont kisebb jelentőséget kap a sportolás – mindössze 30%-ot, míg a másik példának felhozott osztályban, a XII C-ben ez a szabadidős tevékenység eléri a 60%-os kedveltségi szintet. A számítógépezést csupán 2 osztály, a XI A és a XI B említi. A tevékenységek skálája az 5 vizsgált osztály közül a XII T-nél a legszélesebb, ök 16 különféle tevékenységet jelölnek meg, míg a legkevesebbet a XI B-nél számolhattunk össze, ahol mindössze 9 forma említődik meg.

A tevékenységi formák számát illetően érdemesnek tartom még megjegyezni, hogy a felsoroltak közel fele intellektuális jellegű, a többi könnyebb-nehezebb fajsúlyú szórakozási, kapcsolódási, lazítási jellegű tevékenység. E két kategórián kívül harmadikként említhető meg a fizikai munka, de csupán a tanulók 9%-nál.

Szabadidős tevékenységek rangsorolása

Sz.	Tevékenység-forma	XI A	XI B	XI C	XII C	XII T	Össz.
1.	Sportolás	9	15	15	13	6	58
2.	Olvasás	10	7	12	9	13	51
3.	Tévénézés	8	9	12	2	9	40
4.	Séta, kirándulás	7	6	11	4	4	32
5.	Zenehallgatás	6	4	6	3	5	24
6.	Szórakozás	2	6	7	1	4	20
7.	Pihenés	-	-	2	3	6	11
8.	Fizikai munka	1	2	4	1	1	9
9.	Számítógépezés	4	5	-	-	-	9

10.	Zenélés (hegedű, gitár, zongora)	1	-	-	-	3	4
11.	Kátyázás	-	1	1	-	-	2
12.	Idegen nyelv tanulása	1	-	1	-	-	2
13.	Kutyasétáltatás	2	-	-	-	-	2
14.	Keresztrejtvényfejtés	-	-	-	1	1	2
15.	Barkácsolás	-	-	-	1	1	2
16.	Táncolás	1	-	-	-	-	1
17.	Rajzolás	1	-	-	-	-	1
18.	Videójáték	-	-	-	-	1	1
19.	Fényképezés	-	-	-	-	1	1
20.	Újságcikkírás	-	-	-	-	1	1
21.	Tudományos dolgoz. készítése	-	-	-	-	1	1
22.	Színházlátogatás	-	-	-	-	1	1
23.	Koncertlátogatás	-	-	-	1	-	1
Tevékenységi formák száma		13	9	10	10	16	

A tévézés a rangsorban a harmadik helyen áll: 40 tanuló, a megkérdezettek közel 42%-a tévézik, igaz viszont, hogy egy jelentős részük (51%) ezt csak hétvégén engedi meg magának. A válaszok közt olyanokat is találtunk, amelyek átlagban napi 2-3 órai tévézést említenek. Ennek kapcsán említsük meg, hogy a szakemberek szerint napjainkban erősen terjed a funkcionális analfabétizmusnak nevezett világjelenség. „A funkcionális analfabéta ugyan (meg?)tanul olvasni, írni, de ebbéli teljesítő képessége nem teszi alkalmassá új ismeretek befogadására, személyisége zárttá, önművelésre motiválatlanná válik.” (Balogh Mihály: Könyvtárhasználat, könyvtárhasználat – Az iskolai könyvtár című összeállítás, Budapest, 1998, 57. o.)

Az az el nem hanyagolható rétege tanulóinknak, akik napi többórás tévézést ismertek be, nyilván nemcsak a leckéit hanyagolja el, de nem is olvas. Nem csoda hát, hogy a négy gimnáziumi év alatt az olvasólapjukra csupán 5-6 kikölcsozött könyv címe kerül.

Érdekesnek tűnő statisztika állt össze az egyes TV-adók nézettségét illetően is. A sor élén a National Geographic Channel áll, ezt követik a Discovery és az Atomic adásai. Legkevésbé a RTV1, illetve a Prima TV adását nézik. A magyar nyelvű TV adók közül a Duna TV a hatodik, az MTV-2 a hetedik helyen áll. Ez bizony középmezőny – sportosan fogalmazva. Elég alacsony a helyi adó, a Hargita Line nézettsége: a 14 felsorolt adó közül a szerénynek mondható 10. helyre rangsorolódott. Az adók nézettségi fokát elsősorban az életkor szabályozza. Az érdekes, izgalmas, nem mindennapi események iránti érdeklődés, a nagyvilág megismerésének a szándéka, a sport és a zenei műsorok iránti rajongás az, amely a válaszokból egyértelműen kisugárzik. A kedvenc műsorok közt szerepelnek: a földrajzi témájú ismeretterjesztő filmek, dokumentumfilmek, telenovellák, a politikai hírek, IQ-kaszinó, akciófilmek, tudományos műsorok, koncertek, a Dáridó, a Koós-toló, a Barátok közt sorozat, Fókusz. Elég gyakoriak az olyan válaszok, amelyek szerint a tanulók egy részének nincs kedvenc műsora.

A TV-adók nézettségi foka

Ssz.	TV-adó	XI A	XI B	XI C	XII C	XII T	Össz.
1.	National Geographic Channel	2	9	7	1	4	23
2.	Discovery	6	4	1	3	5	19
3.	Atomic TV (román)	3	6	7	2	1	19
4.	PRO TV (román)	5	1	2	6	3	17
5.	Eurosport	2	3	5	2	-	12
6.	Duna TV	2	-	2	2	6	12
7.	MTV-2	2	2	3	-	2	9
8.	Antena 1 (román)	-	1	1	3	2	7
9.	Acasă (román)	1	1	4	-	-	6

10.	Helyi adó (Hargita Line)	-	3	1	1	-	5
11.	Viva (román)	-	3	-	-	-	3
12.	TVR-1 (román)	-	-	-	-	1	1
13.	Prima TV (román)	1	-	-	-	-	1
Hány TV-adót néznek		9	10	10	8	8	

Olvasáskultúra és jövőkép egymástól látszólag távol álló fogalmak. Vitathatatlan azonban, hogy az olvasmányok gazdagítják a tanulók lelkivilágát, elősegítik reális tájékozódását az életben. Nyilván erőltetett lenne ugyanakkor azt bizonygatni, hogy a jövőkép kialakulásában az olvasásnak kizárólagos vagy domináns szerepe van. A környezet, a tanuló egyéni tapasztalatai, a család, annak helyzete és az életről kialakított álláspontja, a TV-ben látottak stb. mind olyan tényezők, amelyek kisebb-nagyobb mértékben befolyásolhatják egy fiatal jövőképét. A megváltozott szokások – sajnos – éppen az értékes szépirodalom igen jelentős szerepvesztését okozzák. Pedig e művek olvasása, az általuk közvetített értékek, normák, példák összessége tehetne legtöbbet a pozitív önkép és jövőkép kialakításáért. Az elképzelt jövő kérdőívünkben két konkrét kérdésre adott válaszokból körvonalazódik.

Az *első kérdésünk* tulajdonképpen a pályaválasztási opciókhoz kapcsolódott, hiszen arra kérdeztünk rá, hogy *a középiskola elvégzése után kinek milyen szándéka van*: továbbtanul-e vagy munkába áll. Ahogy az várható volt, a megkérdezettek túlnyomó többsége (79%) folytatni szeretné tanulmányait. Ez az általános műveltséget nyújtó gimnáziumok esetében a legreálisabb válaszként fogadható el, hiszen ezzel a végzettséggel munkahelyi elhelyezkedésre vajmi kevés az esély. A válaszadás óta eltelt pár hónap alatt a XII-esek felvételiztek; pontos nyilvántartás sajnos nincs az eredményekről. A 103 végzettből 55-ről tudjuk azt, hogy sikeresen felvételizett, illetve iratkozott be egyetemre, főiskolára, poszliceális intézményekbe. A tudtunkkal munkába álltak száma eléggé alacsony, valamivel több mint 10%-a az ismert eseteknek. De nagy a valószínűsége annak, hogy azok, akiről nem tudunk elszámolni, vagy munkába álltak, vagy ők is egyelőre a munkanélküliek kategóriáját növelik számbelileg.

A már említett 55 továbbtanuló diák a következő profilokat, szakmákat választotta: tanári pálya – 13, könyvelőség – 9, mérnöki – 6, informatika – 6, orvosi, állatorvosi, egészségügyi profil – 5, közgazdaság – 4, tanítóképző főiskola – 4, jogi pálya – 3, teológia, hitoktatás – 2, régészet – 2, turisztika – 1. A legpreferáltabb szakma a felsoroltak alapján a pedagógusi pálya, hiszen a tanári, tanítói kategóriába 17-en tartoznak, s ez a továbbtanulók közel 1/3-át jelenti.

A jövőképhez kapcsolódó *második kérdésünk* így szólt: *Írd le röviden, hogyan képzeled el egy átlagos napodat tíz év múlva*. A kérdésre, reméltük, mindenki válaszolni fog, hiszen egy 17-18 éves ifjú életében a következő tíz év során valóban sorsdöntő események következnek: befejezi tanulmányait, elhelyezkedik egy szakmában, családot alapít. Tehát jogosan vártuk el, hogy erre a kérdésre mindenkitől választ kapjunk. Nem ez történt, mert pl. a XII. C-ben öten nem nyilatkoztak, másik három lapon pedig az áll, hogy ezen még nem gondolkodtak. A választ nem adóknál két magyarázat lehetséges: vagy úgy gondolták, hogy ez az ő magánügyük, amit nem szándékoznak megosztani mással, vagy az van, ami az utóbbiaknál –, még nem gondolkodtak el ezen.

A válaszok nagy része derülést, józan realizmust, valóságérzetet sugall. Olyan természetnek mondható vágyak fogalmazódnak meg, mint: modern lakás, kertés ház, autó, munkaidő utáni szórakozás, baráti körben való tereferencia, sport, kirándulások. A boldog, meghitt családi élet, az egy-két gyermek terve is helyet kap a következő tíz év elképzeléseiben (tanítgatnám a kicsiket; este lefektetném és mesét mondanék; ha gyerekeim lesz, sokat törődöm a nevelésével).

A biztonságérzet, az anyagi jólét perspektívája mellett gyakran megfogalmazódik a jövőtől való félelem is. Ugyanakkor sokuk előtt ott lebeg az úgazdagok követendő példája is, akik elsősorban az anyagi javak gyarapítására koncentrálnak.

(Reggel a gyerekeket elviszem az egyik kocsival a suliba, a feleségem meg elmegy a másik kocsival bevásárolni. Más: Ki tudja, lesz-e munkahelyem?)

Természetesnek vehető ugyanakkor, hogy a 97 megkérdettnél fellelhetők a két szélső pólust megjelenítő szövegek is. A rövid, egymondatos válaszoktól a terjedelmes, oldalnyi hosszúságú válaszokig a józan, megvalósulható céloktól az irreálisokig. Lássunk egy párat belőlük:

„– Tíz év múlva már biztos talajon szeretnék állni. Egy olyan munkahelyet szeretnék, ahová nemcsak azért járok dolgozni, hogy pénzt keressek, hanem azért is, mert örömet lelem a munkában, és elégtétellel tölt el. Családot szeretnék, egy nagy kertes házat, gyereknevelést. (XI.-es lány, szülei iskolai végzettsége érettségi, technikum)

– Reggel felkelek, a feleségemnek az ágyhoz viszem a reggelijét, majd felköltöm a gyerekeimet, és iskolába készítem őket. Reggeli után az egész család beül a kocsiba, a gyerekeket elviszem az iskolába, a feleségemet a munkahelyére, majd én is munkába megyek. A munkatársakkal jókat beszélgetek, majd ebédelni megyek egy fontos klienssel, aztán vissza a munkába. Délután a gyerekeim, valamint a feleségem után megyek. A kocsiban megbeszéljük, kinek hogyan telt a napja. Otthon játszom a gyermekekkel, majd elmegyek kosárlabdázni a barátaimmal. Edzés után letusolok, vacsorázok a családdal, majd ágyba bújok a feleségemmel. (XI. B – fiú)

– Még elképzelni sem tudom. (XI. B – fiú)

– Gyakorló vegyész-mérnök vagy környezetvédő leszek, aki most kapcsolódik be igazán a nagybetűs életbe, aki próbál egyeztetni családot, munkát, szórakozást. Egyelőre még csak a férjemmel élek, de ha beilleszkedem, vállalom 3-4 gyereket is. (XI. A – lány)

– Tíz év múlva már 27 éves leszek. Remélem, jól szituált, megfelelő anyagi helyzetű felnőtt leszek. Egyik álmom az, hogy legyen egy szép kertes házam, amelyben a kedvenc állataim szaladgálnak. Remélem, hogy tíz év múlva már más rendszer lesz, béke a Földön, és kevesebb szegény ember. (XI. A – fiú)

– Reggel megetetem a kutyám, és elindulok munkába. Az ajtónál a portás köszön nekem, a vállalat vezetőjének. Csak azon kell gondolkodnom, hogy az alkalmazottaimnak legyen munkájuk. Délben bekapok valami hideg kaját, és aztán kora délután hazamegyek. Mivel verőfényes nyári nap van, kiülök az úszómedencéhez napozni, lábam előtt a kutyám heverészik. Estefelé kimegyek a városba, ahol csak most kezdődik igazán az élet, és ugyancsak sikeres barátaimmal megvacsorázunk valahol, és utána elmegyünk szórakozni. (XI. o. fiú)

– Hollywoodban vagyunk, reggel 10 óra. Én már híres színésznő vagyok (és nagyon erkölcsös), már főszerepem is volt egy jó pár. A házam nem modern, hanem klasszikus, egy igazi kastély. Nem szeretem ui. a gépek által irányított világot. Felkelek az ágyból és mint mindig, kapkodok, mert mindjárt elkésem a filmezésről. Még szerencse, hogy van egy pasztilla, és nem kell reggelizéssel töltenem az időt. Leülök a tükör elé, öt perc és már robogok a stúdió felé. Fáraasztó munka, de imádom, és talán ezért nem érzem a fáradtságot. Egy vendéglőben ebédelek az öcsém társaságában. Most már nem veszekszünk – talán mert felnőttünk – és ennek én úgy örülök. Ebéd után hazamegyek, és egy napot alszom. Utána olvasok, a hazai írók, költők könyveit főképp. Ől a méreg, mikor ilyenkor cseng a telefon, és értesítenek, hogy hajnalban filmezés itt és itt. Estefele elmegyek a gyerekotthonba, és megnézem, hogy hasznosan használják-e fel a gondozók az általam adományozott pénzt. Innen fogok majd gyereket kivenni, ugyanis nem lesz férjem. (XI. A – lány)

– Nem tudom, nem gondolkoztam rajta. (XII. C – fiú)

– A legfontosabb, hogy akár férjnél leszek, akár független, önállóan dönthessek az engem közvetlenül érintő dolgokban. Megalapozott anyagi helyzetemnek köszönhetően minden napomat olyanná szeretném tenni, hogy mindig étellel teli, energikus és változatos mindennapjaim legyenek. (XII. T – lány)

Andor Mihály, Liskó Ilona: Iskolaválasztás és mobilitás. Iskolakultúra, Budapest, 2000.

Sennyei Pongrácz: A könyvtár jövője. Iskolakultúra, 5/2000.

Balogh Mihály: Könyvtárhasználat, könyvtárhasználatás. Budapest, 1998.

Gereben Ferenc: Könyv, könyvtár, közönség. Budapest, 1998.

V. RAISZ RÓZSA

főiskolai tanár

Eszterházy Károly Főiskola

Eger

Nyelv, irodalmi szöveg és stílus

– SZEMPONTOK EGY MIKSZÁTH-KARCOLAT ISKOLAI ELEMZÉSÉHEZ –

A nyelv a szövegek által tölti be funkcióját: szövegeket alkotunk és szövegeket értünk meg, amikor bármilyen viszonylatban verbálisan érintkezünk embertársainkkal. Ezért csak helyeselhető, hogy a szövegtani alapfogalmak már az általános iskolai anyanyelvi oktatásba is belekerültek, például Magyar nyelv és kommunikáció címet adott Antalné Szabó Ágnes és Raátz Judit szerzőpáros a tankönyvcsaládjának, s tekintélyes fejezeteket szán a szövegtannak. Vizsgálja a tankönyv a szöveg természetét, a szövegösszetartó erő nyelvi és nem nyelvi tényezőit, a kommunikációs folyamatban betöltött szerepét, a szövegtípusokat, a szövegbeli kommunikáció célját, azaz a szövegfunkciókat, a szöveg szerkezeti egységeit, szerkezetitípusait, a kohézió természetét és fajtáit, a stílus egységességének szerepét a szövegben – sőt a szövegbeli nem nyelvi jelekről is szól, azaz a multimediális szövegekről.

Pedig a szövegtan tudományága önálló diszciplínává csak a 20. század második felében vált. Köztudomású, hogy a szövegekkel való tudományos és gyakorlati foglalkozás az ókortól mindmáig más formákban is létezett és létezik (retorika, stilisztika, poétika, filológia stb.), ezektől nehezen választható el a szövegtan, bár több szempontból is különbözik tőlük. A szöveg a kommunikáció eszköze és létformája; a szövegtan megvizsgálja a szövegek funkcióit, szerkezeti felépítését, nyelvtani (szöveggrammatika), jelentéstani (szövegsemantika), nyelven kívüli (szövegpragmatika) összetartóerőit; a szövegpragmatika: a világról való ismereteink, közös tudásunk, előismereteink, a szövegelőzmények ismerete, a beszédhelyzet, a környezet ismerete, a hallgató és a beszélő viszonyának, a viselkedési, érintkezési szabályoknak ismerete a szöveg megértésében és megfelelő megalkotásában talán minden egyéb tényezőnél fontosabb. Ezért mondhatjuk azt, hogy a szövegtan több, mint a nyelvészet egyik ága: inter-, sőt multidiszciplináris tudomány. A szöveggrammatika, a szövegsemantika és a szövegpragmatika szintje azonban nem választható el mereven egymástól, a teljes értékű szövegösszeffüggéshez rendszerint, a szövegek tekintélyes részében mindhárom tényező hozzájárul, bár vannak szövegek, amelyeknek értelmezéséhez, szöveggént való elfogadásához sem a nyelvtani, sem a jelentéstani tényezők jelenléte nem szükséges, annál inkább a situáció ismerete, azaz pragmatikai tényező:

– *Hoztál?*

– *Péter mindjárt be is teszi a helyére.*